

*Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa) (H6230)

Verkorte naam : Heischrale graslanden

1. Status

Prioritair op Bijlage I Habitatrichtlijn (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Dit habitatype omvat in ons land min of meer gesloten, zogenoemde halfnatuurlijke graslanden op betrekkelijk zure zand- en grindbodems. De oorspronkelijke beschrijving van de habitatrichtlijn beperkte dit type tot 'berggebieden', maar in de latere interpretatie van de Europese handleiding is aangegeven dat ook soortenrijke heischrale graslanden in het laagland bij dit type horen.

Het habitatype is in ons land aan te treffen in verschillende landschappen: in het heuvelland, de duinen en op de hogere zandgronden van het binnenland. Goed ontwikkelde heischrale graslanden zijn zeer rijk aan allerlei grassoorten, kruiden en paddenstoelen. Een deel van de soorten komt ook voor in heide-begroeiingen. Men onderscheidt een aantal verschillende plantengemeenschappen die bij verschillende standplaatscondities voorkomen.

Op de hogere zandgronden komen heischrale graslanden zowel op vochtige als op relatief droge standplaatsen voor (droger: de associatie *Galio hercynici-Festucetum ovinae* en vochtig de associatie *Gentiano pneumonanthes-Nardetum*). Vaak grenzen de betreffende gemeenschappen aan elkaar en vormen ze lintvormige zones in het landschap. Ook in de duinen komen heischrale graslanden zowel op relatief droge als op vochtige standplaatsen voor. De duingemeenschappen op vochtige standplaatsen (associatie *Gentiano pneumonanthes-Nardetum*) worden tot habitatype H6230 gerekend. Echter niet de heischrale begroeiingen van de droge duinen (associatie *Botrychio-Polygaletum*). Die maken deel uit van habitatype H2130 (grijze duinen). In het Zuid-Limburgse heuvelland tenslotte komen heischrale graslanden voor aan de bovenrand van hellingen (de associatie *Betonico-Brachypodietum*). Deze heischrale graslanden staan gewoonlijk in contact met kalkgrasland (habitatype H6210).

Omdat de verschillende vormen van begroeiingen van het habitatype alle tot één verbond van plantengemeenschappen (*Nardo-Galion saxatilis*) behoren, worden geen subtypen onderscheiden.

Vegetatietypen:

Goed: Begroeiingen die gerekend worden tot de associaties *Gentiano pneumonanthes-Nardetum* (19Aa2) of *Betonico-Brachypodietum* (19Aa4), binnenlandse vormen van het *Botrychio-Polygaletum* (19Aa3) en goed ontwikkelde (met tenminste twee typische soorten) begroeiingen van het *Galio hercynici-Festucetum ovinae* (19Aa1).

Matig: minder goed ontwikkelde begroeiingen van het *Galio hercynici-Festucetum ovinae* (19Aa1) en rompgemeenschappen van de *Nardetea*, zoals *RG Nardus stricta-[Nardetea]*.

De klasse-overschrijdende rompgemeenschap *RG Deschampsia flexuosa-[Nardetea/Calluno-Ulicetea]* (19Aa2), wordt niet tot het habitatype gerekend.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Representativiteit	Voorwaarde
6230	19AA01	<i>Galio hercynici-Festucetum ovinae</i>	goed	
6230	19AA01	<i>Galio hercynici-Festucetum ovinae</i>	goed	3
6230	19AA01	<i>Galio hercynici-Festucetum ovinae</i>	matig	
6230	19AA02	<i>Gentiano pneumonanthes-Nardetum</i>	goed	
6230	19AA03	<i>Botrychio-Polygaletum</i>	goed	
6230	19AA03	<i>Botrychio-Polygaletum</i>	goed	

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Repre- tativiteit	Voor- waarde
6230	19AA04	<i>Betunico-Brachypodietum</i>	goed	
6230	19RG01	<i>RG Nardus stricta-[Nardetea]</i>	matig	

Relatief belang binnen Europa: zeer groot

Heischrale graslanden zijn in Europa wijd verspreid en komen over grote oppervlakten voor in gebergten. In het laagland zijn ze betrekkelijk zeldzaam en beperkt tot kleine oppervlakten. De heischrale graslanden in ons land hebben alle betrekking op de laaglandvorm van het habitatype. Nederland ligt centraal in het verspreidingsgebied van deze laaglandvorm. In ons land komt naar verhouding een betrekkelijk grote oppervlakte ervan voor. In het Zuid-Limburgse heuvelland maken de heischrale graslanden onderdeel uit van kleinschalige mozaïeken met onder meer kalkgraslanden (van habitatype H6210), die binnen Noordwest-Europa zeer zeldzaam zijn.

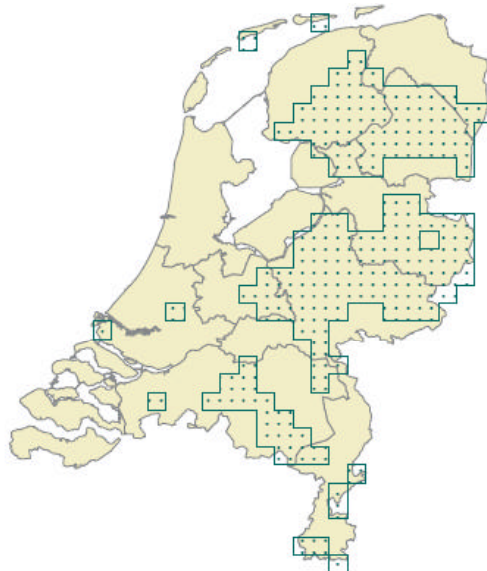
3. Kwaliteit

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Dominantie van grassen en kruiden;
- Aanwezigheid van dwergstruiken met geringe bedekking (< 25%);
- Hoge soortenrijkdom (> 20 soorten/m²);
- Aaneengesloten oppervlakte van het type tenminste 200 m².

4. Bijdrage van gebieden

Verspreiding binnen Nederland: Het habitatype komt in ons land voor op de hogere zandgronden (inclusief beekdalflanken), in het duingebied en in het heuvelland van Zuid-Limburg. In verarmde vorm wordt het type ook in het laaggelegen (holocene) deel van het land aangetroffen (in voormalige, verdroogde blauwgraslanden). In de duinen en Zuid-Limburg is het habitatype zeer zeldzaam (oppervlakte < 10 ha). Op de hogere zandgronden is het type wijd verspreid, maar is de oppervlakte aan goed ontwikkelde, vlakdekkende vormen van het habitatype gering (10-100 ha)

Verspreidingskaart heischrale graslanden

Huidig voorkomen en Natura 2000: Hoewel het habitatype in ons land al met al een groot verspreidingsgebied beslaat, is het voorkomen van goed ontwikkelde, vlakdekkende vormen versnipperd en de oppervlakte dienovereenkomstig gering. Kwalitatief goed ontwikkeld heischraal grasland komt op de hogere zandgronden voor in enkele militaire oefenterreinen, zoals de

Veluwe (Harskamp) (57) en Havelte-oost (29). Daarnaast is bijvoorbeeld het Drentsche Aa-gebied (25) een belangrijk gebied.

Minder goed ontwikkelde voorbeelden zijn aanwezig in onder andere Groot zandbrink (80) of Lonnekermeer (51). In een aantal minder goed ontwikkelde beekdal-terreinen betreft het verdroogde voormalige blauwgraslanden (habitatype H6410) of alkalisch laagveen (H7230). Wijd verspreid wordt het type in verarmde vorm aangetroffen in bermen en langs paden in allerlei heideterreinen in Oost-Nederland. In het heuvelland herbergt de Bemelerberg en Schiepersberg (156) het merendeel van de oppervlakte, terwijl het type ook voorkomt in Geuldal (Berghofweide) (157) en St.-Pietersberg en Jekerdal (Cannerhei) (159). In Kunderberg (158) is het type verdwenen. In de duinen wordt de natte vorm van heischrale graslanden over de grootste oppervlakte aangetroffen in de Zwanenwater & Pettemerduinen (85), terwijl het daarbuiten aanwezig is op een aantal waddeneilanden.

H6230 heischrale graslanden: *relatieve bijdrage van Natura 2000 gebieden*

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Bargerveen	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Bemelerberg & Schiepersberg	++	++	(1) Opp. >15% goede kwaliteit
Geuldal	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Havelte-Oost	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit (2) Uitbreiding opp. naar >15%
Veluwe	++	++	(1) Opp. >15% én bijzondere kwaliteit
Aamsveen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Bergvennen & Brecklenkampse Veld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Boetelerveld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Borkeld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Bruuk	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Dinkelland	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Drentse Aa gebied	+	++	(1) Opp. 2-15% (2) opp. breidt uit naar >15%
Drents-Friese Wold & Leggelderveld	+	+	(1) Opp. 2-15%
Duinen Ameland	+	+	(1) Opp. <2% goede kwaliteit
Duinen en Lage Land Texel	+	+	(1) Opp. <2% goede kwaliteit
Dwingelderveld	+	+	(1) Opp. <2% goede kwaliteit
Elperstroomgebied	+	+	(1) Opp. <2% goede kwaliteit
Kampina & Oisterwijkse Vennen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Landgoederen Brummen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Mantingerzand	+	+	(1) Opp. <2% goede kwaliteit
Sallandse Heuvelrug	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Savelsbos	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Sint Pietersberg & Jekerdal	+	++	(1) Opp. 2-15% (2) opp. breidt uit naar >15%
Springendal & Dal van de Mosbeek	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Stelkampsveld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Vecht en Beneden-Reggegebied	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Wijnjeterper Schar	+	+	(1) Opp. <2% goede kwaliteit
Willinks Weust	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Zwanenwater & Pettemerduinen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Brunssummerheide	-	+	(1) Opp. <2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Bunder- en Elsloërbos	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Duinen Schiermonnikoog	-	-	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit
Groot Zandbrink	-	-	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit
Lonnekermeer	-	-	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit
Van Oordt's Mersken	-	+	(1) Opp. <2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: Tot aan het begin van de 20e eeuw maakten heischrale graslanden een onderdeel uit van het agrarische heidelandschap. Door de opmars van productievere landbouwmethoden zijn de heischrale graslanden samen met de droge heiden sterk in oppervlakte teruggelopen. Tegenwoordig zijn ze grotendeels beperkt tot lintvormige zones in wegranden en langs paden. Vlakdekkende heischrale graslanden komen alleen nog in enkele natuurterreinen en militaire oefenterreinen voor. Ook daar vertoont het habitatype echter een negatieve trend in kwaliteit als gevolg van verzuring en verdroging. Veel typische soorten van het habitatype staan sterk onder druk, zoals rozenkransje, klokjesgentiaan, valkruid, herfstschroeforchis, veldgentiaan en welriekende nachtorchis. Daarbij is in de laatste jaren de achteruitgang nog steeds niet tot staan gebracht.

Recente ontwikkelingen: In de afgelopen tien jaar zijn soorten als rozenkransje en klokjesgentiaan nog verder achteruitgegaan. De laatste restanten goed ontwikkeld heischraal grasland staan zwaar onder druk.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig

Het areaal van het habitatype is de afgelopen eeuw kleiner geworden en flink uitgedund. Het habitatype is onder meer verdwenen uit oostelijk Zuid-Limburg.

Beoordelingsaspect oppervlakte: zeer ongunstig

De totale oppervlakte is in de loop van de afgelopen decennia sterk achteruitgegaan.

Beoordelingsaspect kwaliteit: zeer ongunstig

1. Typische soorten: Enkele van de typische soorten zijn tegenwoordig nog slechts op een enkele plek aanwezig. De soortensamenstelling vertoont nog steeds een negatieve trend.

2. Structuur en functie: De randvoorwaarden voor behoud en herstel van het habitatype zijn ongunstig in ons land. Dat komt enerzijds door te hoge atmosferische depositie (die leidt tot verzuring). Anderzijds heeft het voor een deel van de soorten te maken met een kortlevende zaadbank.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: zeer ongunstig

De perspectieven voor herstel van heischrale graslanden zijn in alle bovengenoemde landschappen ongunstig.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding dient het habitatype in goed ontwikkelde, vlakdekkende vorm (dus buiten wegranden en paden) voor te komen in tenminste 20 gebieden op de hogere zandgronden, 5 gebieden in de duinen en 5 gebieden in het heuvelland. Voor de totale oppervlakte van de goed ontwikkelde vorm wordt gestreefd naar 50 hectare.

Oordeel: zeer ongunstig

Aspect	1994	2004
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Oppervlakte	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Typische soorten	matig ongunstig	zeer ongunstig
Structuur en functie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomst-perspectief	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Beoordeling Svl	Ze er ongunstig	Ze er ongunstig